

УДК 7.01:008.001.11+371.12.036

ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ЯК НАУКОВЕ ПОНЯТТЯ ТА ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГА

Микуліна А.К., старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

У статті подана характеристика художньої культури, розкрито необхідність її формування у майбутнього педагога. Також зроблено детальний аналіз понять «культура», «художня культура», її специфіки та компонентів, охарактеризовано сутність і зміст художньої культури. Також розкрито вплив художньої культури на особистість майбутнього педагога.

Ключові слова: культура, художня культура, художнє виховання, естетична культура, мистецтво.

В статье подана характеристика художественной культуры, раскрыта необходимость ее формирования у будущего педагога. Также сделан детальный анализ понятий «культура», «художественная культура», ее специфики и компонентов, охарактеризованы сущность и содержание художественной культуры. Также раскрыто влияние художественной культуры на личность будущего педагога.

Ключевые слова: культура, художественная культура, художественное воспитание, эстетическая культура, искусство.

Mikulina A.K. ARTISTIC CULTURE AS A SCIENTIFIC CONCEPT OF TEACHER'S PROFESSIONAL QUALITY

The article filed characteristic artistic culture; it revealed the need for the formation of a future teacher. Also made a detailed analysis of the concepts of "culture", "artistic culture", its specific features and components, characterized the nature and content of culture. Also disclosed the impact of the artistic culture of the personality of the future teacher.

Key words: culture, art culture, art education, aesthetic culture, art.

Постановка проблеми. Завдання корінного поліпшення системи вищої освіти, якості підготовки фахівців-професіоналів має фундаментальне значення для майбутнього країни. Одним із пріоритетних напрямів модернізації системи освіти в Україні є формування культури майбутнього педагога.

Важливість розв'язання вказаної проблеми знайшло відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті.

Сучасне суспільство характеризується втратою духовності, саме тому відродження системи традиційних цінностей, на яких базується національна самосвідомість, є нагальною проблемою. У зв'язку з цим зростають вимоги до педагога, рівня його художньої культури, уміння використовувати у вихованні молоді народні традиції, звичаї, мистецтво. Мистецтво є одним із найважливіших засобів виховання гармонійно розвинутої особистості, формування її моральної, трудової, естетичної та художньої культури.

Як відомо, художнє виховання найтісніше пов'язане з культурним життям кожного народу. Художнє виховання покликане формувати свідомість та самосвідомість сучасної молоді в душі приязні та пова-

ги, товариськості і дружби, передбачаючи взаємодію культур, подолання національної обмеженості естетичного сприймання, підвищення культури міжнародних відносин. Активна взаємодія національних культур ефективно впливає на єдність і гармонію, різнобічність і різноманітність усієї системи художньо-естетичного виховання [5, с. 43].

Аналіз програмного та методичного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах свідчить про недостатнє використання в навчальному процесі мистецтва як засобу формування художньої культури, зокрема майбутніх викладачів.

Таким чином, існує протиріччя між об'єктивною потребою суспільства у педагогах, що володіють художньою культурою, і недостатньою теоретико-методичною розробленістю проблеми в педагогічній науці і недостатнім використанням мистецтва у процесі формування художньої культури студентів педагогічних вищих навчальних закладів [4, с. 85].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць доводить, що художня культура розглядається як істотний компонент професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів. Розробці різних аспектів художньої культури приділили

увагу такі вчені, як Л. Анучина, В. Бутенко, Л. Ващенко, М. Гончаренко, В. Журавльов, Н. Карпова, М. Каган, В. Кудін, Н. Миропольська, Ю. Фохт-Бабушкін та інші.

Автори наукових досліджень останніх років наголошують на необхідності виховання й формування світоглядних уявлень особистості засобами мистецтва (В. Деміденко, Н. Кузан, О. Опалюк та ін.), формування національних цінностей (Ю. Белова) і художньої культури в майбутніх педагогів (Г. Богатирьова); обґрунтовують теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців засобами декоративно-ужиткового мистецтва (Л. Гарбузенко); розглядають питання поліхудожнього виховання педагогів (Т. Голінська).

В той же час сучасні вчені приділяють недостатньо уваги дослідженню умов, механізмів і ефективних засобів формування художньої культури у майбутніх педагогів.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, які полягають у визначенні сутності поняття «художня культура» та обґрунтуванні необхідності формування художньої культури майбутніх педагогів у вищих педагогічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під культурою традиційно, у широкому розумінні розуміють сукупність матеріальних, практичних і духовних надбань суспільства, які відображають рівень його історичного розвитку, втілюються в повсякденній діяльності людини, знаходять відображення у її соціальних, моральних, естетичних та інших характеристиках. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства. Вона охоплює систему освіти, виховання, духовної творчості, включає в себе ті установи й організації, які забезпечують означені процеси: школи, вузи, музеї, театри, бібліотеки, інші культурні заклади, а також творчі спілки тощо. [2, с. 35].

Поняттям культура часто позначають рівень вихованості й освіченості людини, рівень оволодіння нею тією чи іншою сферою знань та діяльності [3, с. 62]. Адже основою культури є людяність, гуманізм; її гуманістичний характер реалізується через всебічний розвиток людини, виявлення її сутнісних сил і здібностей.

Одним із найважливіших компонентів культури як сукупності створених людством цінностей є художня культура.

За визначенням Н. Крилової, художня культура – це інтегративна якість особистості, що включає художні здібності, естетичні знання, практичні вміння, необхідні в творчій діяльності [4, с. 88].

Специфіка художньої культури полягає в художній освіченості, органічно пов'язаній з практикою, наявності творчого мислення, переживання, уяви, художньої діяльності. Художня культура виступає одним із найважливіших компонентів духовної і національної культури. Вона покликана формувати внутрішній світ людини, сприяти розвитку людини як творця культурних цінностей. Ядром художньої культури є мистецтво як форма художньо-образної інтерпретації дійсного і уявного. Таким чином, художня культура – це складне, багатопланове утворення, яке об'єднує всі види мистецтва, сам процес художньої творчості, його результати і систему заходів зі створення, збереження і розповсюдження художніх цінностей, виховання творчих кадрів і глядацької аудиторії.

Так, О. Рудницька дала таке визначення поняття «художня культура»: «сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності людини, котра створює, розповсюджує і опановує твори мистецтва» [5, с. 19]. Вона зауважує, що художня культура має поліфункціональний і культуротворчий характер, обумовлений її впливом на особистість. За допомогою художньої культури суб'єкт стає носієм цінностей, які він співвідносить з власними ідеалами й прагненнями.

Художня культура як соціальне явище і як певний вид цільної діяльності визнана соціальною системою, яка має складну структуру. Саме це положення підтримує Ю. Борев [1, с. 98], який, розкриваючи сутність естетичних процесів, зауважує, що систему можна поділити на дві підсистеми. Перша з них ототожнюється з установами для підготовки мистецьких кадрів; друга – це діяльність людини, у процесі якої створюються художні вироби [2, с. 32]. Кожна з цих систем може бути розглянута як відносно цілісна система.

Також виявлено, що художня культура є вищим етапом розвитку естетичної культури, тому вона включає в себе сукупність процесів і явищ духовної практичної діяльності людини. На думку Л. Столовича, «художня культура – найвищий прояв розвитку естетичної культури, без якого ця культура взагалі не може функціонувати як система» [6, с. 143]. Крім того, дослідник визначає художню культуру як «підсистему в системі естетичної культури; ядро в процесі художньої діяльності, в ході якої йде передача інформації; процес становлення духовних зв'язків, необхідних для взаємозбагачення в процесі спілкування» [6, с. 95].

Художня культура має три компоненти: творці продуктів художньої культури; продукти (вироби) художньої культури; спо-

живачі художньої культури [4, с. 32]. Важливим є розкриття змісту означених вище компонентів у системі, а також визначення їх впливу на формування художньо-творчої активності особистості та її художніх потреб; певного рівня особистісної культури; індивідуального досвіду художнього бачення світу, а також на формування особистості з універсально-культурним світоглядом.

Предметний світ художньої культури подається, насамперед, у різноманітті творів мистецтва. На думку сучасних філософів (Ю. Боров, В. Ванслов, А. Зісь, І. Зязюн, В. Іванов, Л. Столович та ін.), твори мистецтва дають людині надзвичайно важливий життєвий досвід. Сприймаючи твори, люди пізнають духовні цінності суспільства, які стають надбанням як індивіда, так і всієї нації. Особливо актуальним це є для майбутніх педагогів. Важливо, щоб художня культура стала внутрішнім змістом особистості, естетичним світом, індивідуальним досвідом художнього бачення навколишнього світу. Завдяки художній культурі в людини збагачуються художньо-естетичні почуття, смаки, потреби. Саме художня культура спроможна інтегрувати особистісними орієнтирами.

Як відомо, художня культура становить частину культури естетичної, більш складного і місткого поняття, ніж культура художня. Як синонімічний до поняття художньої культури вживається термін «мистецтво» [5, с. 76]. Власне, художню культуру (або мистецтво) можна розуміти як специфічне предметне естетичного світу людини. Саме поняття художності означає міру естетичності твору мистецтва.

Дослідники звертають увагу на те, що розвиток людини – це складний процес, на який впливає багато факторів. Художня культура, яка є специфічною сферою діяльності, пов'язана з різними сферами суспільного життя і розвивається під впливом соціально-економічних процесів, має на ці процеси суттєвий вплив. Вона виступає «ефективним засобом формування особистості» [6, с. 41].

Будь-який педагог (незалежно від притаманних йому освітанських функцій) має виступати як елемент культури. Одна з його найважливіших функцій – бути «живим носієм» певних видів діяльності та культурологічного досвіду. Важливим завданням сучасної педагогічної практики є формування художньої культури як якості особистості. Людина зі сформованою художньою культурою як специфічною якістю неповторної, унікальної індивідуальності здатна не тільки до досягнення особистісного смислу художньої цінності, що міститься у творах мисте-

цтва, а й завдяки досягненню світу художніх образів здатна бути активним учасником процесу пошуку смислу свого існування, здійснення себе [6, с. 52].

Проблеми культурологічного підходу до педагогічної підготовки педагога представлені працями науковців (В. Бутенко, М. Лещенко, С. Мельничука, Н. Миропольської, В. Орлова, О. Щолокової та ін.), якими зроблено висновок: мистецтво як одна з форм пізнання дійсності забезпечує різнобічний вплив на свідомість людини, тобто виступає джерелом пізнавальної діяльності, духовного збагачення й засобом формування світогляду кожної окремої особистості. Воно допомагає усвідомити людині своє покликання, визначити систему соціальних цінностей, які стануть пріоритетними у її житті. Мистецтво, яке володіє великим спектром знань щодо архетипів поведінки, сприйняття реальності й культури, які охоплюють усі сфери життя суспільства, створює значні можливості ціннісного виховного орієнтаційного впливу.

Сучасному педагогу повинні бути притаманні різноманітні культурні якості, серед яких традиційно відомі мовленнєва культура спілкування (зі студентами, з колегами, батьками, представниками громадських організацій, робітниками правових органів та лікувальних закладів), культура поведінки за межами навчальних закладів, культура одягу тощо. Але водночас педагог повинен мати широкий інтелектуальний кругозір, достатню освіченість у літературі (історичній, класичній, сучасній), сучасні погляди на моду в одязі, знайомитись із різними напрямками в класичній і сучасній музиці, знати найбільш відомих у світі митців образотворчого, театрального, естрадного мистецтва [2, с. 74].

На думку сучасних педагогів, художня культура проявляється в професійній діяльності, спілкуванні. Це означає, що сутність і зміст художньої культури майбутнього педагога визначається такими характеристиками, що поєднують у собі інтелектуальні, емоційні, вольові якості, професійно-моральні переконання, знання, уміння й навички, тобто характеризують художньо-естетичну діяльність і ті вимоги до особистості викладача, яким він повинен відповідати [6, с. 28].

На нашу думку, формування художньої культури майбутнього педагога повинно починатися з формування естетичної культури на особистісному рівні. Йдеться про розуміння естетичної значущості творів художньої культури, оволодіння естетичними цінностями засобів народного мистецтва. Потрібно вивчати динаміку розвитку ху-

дожньої культури в різні історичні епохи, формувати систему національних художніх цінностей майбутніх педагогів. Водночас не можна не погодитися з Т. Івановою, яка зазначає, що майбутній педагог має знати основи загальної світової культури для того, «щоб мати уявлення про динаміку світових соціокультурних процесів» [3, с. 34]. Вона підкреслює положення про те, що педагог сьогодні має відбутись не стільки як професіонал, скільки як «носіє цілісного культурного потенціалу».

Художня культура як інтегративна якість особистості визначається здатністю до активного внутрішнього мистецького діалогу [2, с. 54]. Її компоненти утворюють сформовані цінності, які реалізуються в діяльності і в яких результати суспільної культури постають як особистісні досягнення. У процесі сприйняття художніх творів людина змінюється сама й змінює свої погляди на життя й роль мистецтва. Художня культура у всій багатоманітності її видів стає при цьому надбанням особистості, її естетичним світом, завдяки якому збагачується життєвий досвід і досвід художнього бачення, формуються художні почуття, смаки, потреби, які свого часу набувають художньо-естетичної форми [5, с. 47].

Входження України в педагогічний простір Європи і всього світу потребує формування у вищій школі майбутнього педагога, зокрема викладача коледжу, якого можна буде назвати «громадянином світу», котрому притаманні як загальна, так і художня культура. За умови сформованої художньої культури як «якості особистості» людина стає емоційно багатою, творчою, високопрофесійно-сформованою і моральною особистістю. Художня культура особистості є специфічною якістю динамічної структури неповторної, унікальної індивідуальності, яка реалізує свою єдність у вчинку, що постає як осягнення особистісного смислу художньої цінності, яка міститься у творах мистецтва [1, с. 23].

Вплив художньої культури на особистість обумовлений її поліфункціональним і культуротворчим характером. За допомогою художньої культури суб'єкт стає носієм цінностей, котрі він співвідносить з власними ідеалами й прагненнями. Як підкреслює С. Черепанова, саме під впливом мистецтва «набувають розвитку такі елементи творчого мислення, як асоціативність, образність, уява, фантазія. Безпосередньо діючи на почуття, а через них на інтелект людини, мистецтво глибоко впливає на соціальну практику» [5, с. 14].

М. Гольберг зауважує, що для розуміння явищ художньої культури, особливо

мистецтва, необхідно навчити людину усвідомлювати роль такого фактору, як уміння давати оцінку художньо-естетичним виробам. Важливим є завдання навчити людину «входити в світ прекрасного» [3, с. 61]. Художня культура здатна формувати духовні та художні потреби на особистісному й на професійному рівнях, художній світогляд, готовність до мистецького діалогу, уміння сприймати й інтерпретувати твори мистецтва тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, художня культура особистості педагога розглядається як синтез якостей, сформованих унаслідок засвоєних мистецьких цінностей, а художня культура студента педагогічного коледжу – це складне особистісне утворення, яке виражає рівень художньо-естетичної компетенції в галузі мистецтва, розвиненості здатності до розуміння культурного смислу творів мистецтва, певний рівень сформованості художніх потреб, готовності до мистецького діалогу та до перетворення у свій внутрішній світ досягнень художньої культури.

Результатом навчання майбутніх педагогів має стати не лише система художніх знань і вмінь, на що традиційно спрямовувалась традиційна освіта, а й система художньо-естетичних цінностей (тобто важливих складників естетично розвинутої особистості), що полягає в її здатності керуватися набутими художніми знаннями й уміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями й світоглядними позиціями. Вектор вищої освіти й виховання має спрямовуватись у площину цінностей особистісного розвитку майбутніх педагогів на основі виявлення їхніх художніх здібностей, формування різнобічних естетичних інтересів і потреб, становлення зрештою творчої індивідуальності кожного майбутнього викладача.

Не викликає сумніву, що вирішення проблеми рівня художньої культури особистості потребує особливої уваги до таких проблем: впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх педагогів предметів художньо-естетичного циклу; створення педагогічних умов, які б стимулювали формування художньої культури майбутніх педагогів, розкриття ефективних методів та прийомів, які використовуються в процесі навчання та виховання студентів у вищому навчальному закладі. Також тривають пошуки шляхів відходу від вузькоспеціалізованого навчання, спрямованого лише на професійну підготовку майбутніх педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боров Ю. Интеграция как средство художественного общения / Ю. Боров, Г. Радионова // Контекст, 1982. – М. : Наука, 1983. – С. 224–244.
2. Голінська Т. Проблеми підготовки вчителів початкових класів до проведення інтегрованих уроків мистецтва / Т. Голінська // Актуальні проблеми викладання філологічних дисциплін : збірник наукових праць. – Херсон : Вид. ХДУ, 2003. – С. 151–155.
3. Зязюн І. Культура в контексті політики та освіти / І. Зязюн // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 2. – С. 2–8.
4. Кондрацька Л. Антропологічний погляд на проблему культурологічної підготовки особистості майбутнього вчителя мистецтва / Л. Кондрацька // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 6. – С. 202–214.
5. Основи викладання мистецьких дисциплін / за заг. ред. О. Рудницької. – К., 1998. – 183 с.
6. Підкурманна Г. Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті./ Г. Підкурманна / СПб. : НДІХ СПб. ДУ, 1998. – 277с.

УДК 378.147:014:781

Анімаційна діяльність у складі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Наумчук В.І., к. пед. н.,
доцент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

У статті розглянуто основні проблеми сучасної системи освіти та висвітлено особливості професійної підготовки фахівців фізичної культури. Наведено, що становлення вчителя як професіонала починається з професійної підготовки та виховання фахівців, поетапного формування системи практичних навичок у майбутніх учителів фізичної культури та їх професійної майстерності. Здійснено аналіз поглядів видатних науковців на визначення поняття «професійний розвиток» та «анімаційна діяльність» і визначено вплив анімаційної діяльності на професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: професійна підготовка, професійний розвиток, анімаційна діяльність, фізична культура, учитель.

В статье рассмотрены основные проблемы современной системы образования и освещены особенности профессиональной подготовки специалистов физической культуры. Показано, что становление учителя как профессионала начинается с профессиональной подготовки и воспитания специалистов, поэтапного формирования системы практических навыков у будущих учителей физической культуры и их профессионального мастерства. Осуществлен анализ взглядов выдающихся научных деятелей на определение понятий «профессиональное развитие» и «анимационная деятельность» и определено влияние анимационной деятельности на профессиональную подготовку будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональное развитие, анимационная деятельность, физическая культура, учитель.

Naumchuk V.I. ANIMATION ACTIVITIES IN THE PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

The article describes the main problems of modern system of education and the peculiarities of professional training of physical culture. It is shown that the development of teachers as a professional begins with professional training and education of specialists, the gradual formation of practical skills of future physical culture teachers and their professional skills. The analysis of the views of prominent academics on the definition of “professional development” and “animation activities”. The influence of entertainment activities for training of future teachers of physical culture.

Key words: professional training, professional development, animation activities, physical education, teacher.

Постановка проблеми. Сучасні зміни соціальної структури суспільства вимагають інноваційних змін у галузі освіти, успіх яких, насамперед, залежить від учителя, його творчого потенціалу, готовності

до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості. У Національній доктрині розвитку освіти особливу увагу приділено підготовці нової